

ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

Kahve Molası:
Kütahya Çini ve Seramiklerinde
Kahvenin Serüveni

7- 12 Yaş

PERA MÜZESİ

Deđerli Öğretmenlerimiz,

Pera Müzesi olarak okul gruplarına yönelik 7-12 yaş grupları için Suna ve İnan Kırac Vakfı koleksiyon sergileri kapsamında "Öğretmen Rehber Kitapçığı" hazırladık.

Kitapçıkta "Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar", "Osman Hamdi Bey'in Yaşamı ve Sanatı", "Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri", "Kütahya Çini ve Seramikleri" koleksiyon sergilerinden seçilmiş eserlerin açıklamaları ve öğrencilerinize yöneltebileceğiniz sorular yer alıyor. Aynı zamanda öğrencilerinize müzeyi nasıl gezdirebileceğinize dair ve eserlerin incelenmesine ilişkin bilgiler edinebilirsiniz.

Önerdiğimiz bilgiler doğrultusunda öğrenciler; yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi, sorgulamayı, kendilerini doğru biçimde ifade edebilme gibi becerilerini geliştirebilecek.

Müze gezisi sonrasında ise, okulda sergiler hakkında öğrencilerinize çeşitli aktiviteler de yaptırabilirsiniz.

Detaylı bilgi ve rezervasyon için:
egitim@peramuzesi.org.tr
0212 334 99 00 (4)

facebook / PeraEgitim

instagram / peramuzesi #peraegitim

twitter / @PeraMuzesi

blog / blog.peramuzesi.org.tr

youtube / PeraMuzesi

Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramiklerinde Kahvenin Serüveni

1. Kat Sergi Salonu

18. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan bir zaman dilimi içinde Osmanlı sanat mozağının önemli bir bölümünü oluşturan Kütahya çini ve seramikleri, Suna ve İnan Kıraç Vakfı'nın da üç büyük koleksiyonundan birini oluşturur. Görece gölgede kalmış bu sanatın gelişim çizgisinin en önemli örneklerini barındıran Koleksiyon, tematik bir seçkiyle, 16. yüzyıldan günümüze, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e içecek kültürünün merkezinde yer alan kahveyle buluşuyor.

Keşfedilmesinden bu yana kültürel önemini koruyan kahve, Kütahyalı ustaların üretimleriyle günlük hayatımızda serüvenini sürdürmüş, fincandan güğüme, ibrikten nargileye uzanan ve bu rutinlerin etrafında şekillenen eserler, hem kahvenin hem de vazgeçilmez ritüellerinin estetik bir eşlikçisi olmuştur.

Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramiklerinde Kahvenin Serüveni, kahve etrafında şekillenen rutinleri, ilişkileri ve kamusal alan, toplumsal rol, ekonomik girişim gibi modernizmle bağdaştırılan kavramları, kahve kültürü ve bu kültürün gelişmesine katkıda bulunan Kütahya seramik üretimi ekseninde inceliyor.

Hikaye

Şaşkın Çocuk ve Çılgın Keçileri

Kahvenin tam olarak ne zaman veya kim tarafından keşfedildiğini bilmiyoruz. Birçok Arap ve Etiyopya efsanesinden en ilginç dans eden keçileri anlatanıdır. Doğuştan şair, Kaldi adında bir keçi çobanı, keçilerinin dağların eteklerinde yiyecek ararken oluşturdukları patikaları takip etmeyi seviyordu. İşi ondan çok şey beklemiyordu. Dolayısıyla, şarkı yazmak ve kavalını çalmak için özgürdü. Akşamüstü, özel tiz notasını üflediğinde keçileri ormanda otlamayı bırakıp onu eve doğru takip etmek için çabucak gelirlerdi.

Ama bir öğleden sonra keçileri gelmedi. Kaldi kavalını şiddetle tekrar üfledi. Hala hiçbir keçi gelmemişti. Şaşkın

çocuk onları dinlemek için daha yükseğe tırmandı. Sonunda uzaktan gelen melemeleri duydu. Dar bir yolun köşesinden koşarak geçen Kaldi, birden keçilerin üzerine geldi.

Güneşe parlak lekeler oluşturacak şekilde sızmasına izin veren büyük yağmur ormanı kubbesi altında, keçiler koşuyorlar, birbirlerine boynuz atıyor, arka ayaklarının üzerinde dans ediyor ve heyecanla meliyorlardı. Çocuk, nefesini kesen merak içinde, onlara şaşkınlıkla bakakaldı. Büyülenmiş olmalılar diye düşündü. Başka ne olabilir ki?

Onları seyrettiğinde, keçiler birbirleri ardına daha önce hiç görmediği bir ağacın parlak yeşil yapraklarını ve kırmızı meyvelerini çiğnediler. Keçilerini çıldırtan bu ağaçlar olmalıydı. Bu bir zehir miydi? Ölecekler miydi? Babası onu öldürecekti!

Keçiler birkaç saatten önce onunla eve dönmeyi reddettiler ama ölmediler. Ertesi gün, keçiler doğrucaya aynı koruya gittiler ve aynı hareketleri tekrarladılar. Bu sefer, Kaldi onlara katılmanın güvenli olduğunu düşündü. İlk önce, birkaç yaprak çiğnedi. Tatları acıydı. Ama, onları çiğnediğinde dilinden boğazına inen ve tüm vücuduna yavaşça yayılan bir karıncalanma hissetti. Daha sonra meyveleri denedi. Meyve biraz tatlıydı ve dışarı çıkan tohumlar kalın lezzetli bir sıvıyla kaplanmıştı. Son olarak tohumları çiğnedi ve ağzına başka bir meyve attı.

Efsaneye göre, bundan sonra Kaldi keçileriyle birlikte mutlu bir şekilde oynamaya başladı. Ondan şiiirler ve şarkılar saçıldı. Bir daha hiç yorgun ve sinirli olmayacakmış gibi hissetti. Kaldi babasına sihirli ağaçlardan bahsetti, dedikodu yayıldı ve sonunda kahve Etiyopya kültürünün bir parçası oldu. Arap hekim Rhazes 10. yüzyılda kahveden yazılı olarak ilk bahsettiğinde kahve muhtemelen yüzlerce yıldır üretilmekteydi.

Efsanede olduğu gibi, muhtemelen, bunun taneleri ve yaprakları başlangıçta sadece çiğneniyordu, ama yaratıcı Etiyopyalılar kısa sürede kafeinlerini alacakları daha tatmin edici yollara terfi ettiler. Yaprakları ve meyvelerini kaynar suyla hafif bir çay gibi demlediler. Hızlı bir enerji atıştırmalığı hazırlamak için dövüldükleri kahve tanelerini hayvansal yağlarla karıştırdılar. Mayalanmış püresinden şarap yaptılar. Kahve meyvesinin hafifçe kavrulmuş kabuğundan bugün kisher olarak bilinen o zamanlar qishr olarak adlandırılan tatlı bir içecek yaptılar. En sonunda, muhtemelen 16. yüzyılda, biri kahve çekirdeklerini kavurdu, dövdü ve kaynattı. Ah! Bildiğimiz şekliyle Kahve (veya çeşitleri) sonunda meydana geldi.

Etiyopyalılar kahveyi hala genellikle bir saat kadar süren özenli ritüellerle sunmaktadırlar. Mangal kömürleri özel bir toprak kabın içinde ısınır, misafirler üç ayaklı taburelerde otururlar ve sohbet ederler. Konuklar konuşurken, evin hanımı kahve çekirdeklerini üzerlerindeki ağarmış kabuğu çıkarmak için dikkatlice yıkar. Komşuların ağaçlarından gelen çekirdekler güneşte kurutulmuştur ve kabukları elle çıkarılmıştır. Ev sahipleri kuvvetli bir koku yaratmak için kömürlere biraz tütsü atarlar. Sonra evin hanımı kömürlerin üzerine bir ayak çapından küçük düz demir bir tepsi koyar. Demir çengelli bir aletle çekirdekleri dikkatlice bu ızgaranın üzerinde karıştırır. Çekirdekler, birkaç dakika sonra tarçın rengine dönüşürler daha sonra, klasik kahve kavurmanın "ilk patlama" sıyla çıtırdalar. Altını kahverengiye dönüştüklerinde onları ocaktan alır ve küçük bir havana koyar. Havanda bir tokmakla iyice toz haline getirdiği kahveyi pişirmek için toprak bir kaba alır. Toz halindeki kahveye biraz zencefil ve tarçın da ekler.

Koku şimdi egzotik ve karşı konulmazdır. İçeceğin ilk turunu, bir kaşık şekerle birlikte kulpsuz küçük fincanlara boşaltır. Herkes yudumlar, beğenilerini mırıldarlar. Kahve koyudur, dövülmüş kahvenin bir kısmı kaçınılmaz olarak içekte kalmıştır. Ama kahve bittiğinde telvenin büyük kısmı fincanın dibinde kalır.

İkinci bir kez daha, ev sahibi daha fazla kahve sunmak için, kahveye biraz daha su ekler ve kaynatır. Daha sonra konuklar ayrılırlar.

Kahvehaneden Sesler
İstanbul'da Bir Kahvehane,
16. yüzyıl sonu
Album 439, Chester Beatty
Kütüphanesi

İstanbul'da Bir Kahvehane başlıklı minyatürün animasyonu konuya giriş için oldukça yararlı ve eğlenceli bir anlatım sunuyor.

Sorular

1. İnsanlar boş vakitlerini nasıl geçiriyor?
2. Kahve içerken neler yapılabilir?
3. Videoda gördüğünüz hikayeler hakkında öğrencilerle sohbet edin.
4. Videoda ne tür müzik kullanılmış? Daha önce bu tür bir müzik dinlemiş miydiniz?
5. Kahvenin nasıl bir kokusu var biliyor musunuz? Tatlı, acı, ekşi vb..
6. Kahveyle birlikte hangi tatlı yeniyor?
7. Kahvenin yanında başka ne içilir?

Yanıtları kendi aranızda yorumlayınız.

Eserler Hakkında

Fincanlar
18. yüzyıl

Ünlü seyyah Evliya Çelebi Seyahatnamesinde 1671 - 1672 yılında Kütahya'yı ziyaret ettiğini, çinici kefereler mahallesinde 34 atölye olduğunu, İznik'te ise sadece 9 çini imalathanesi bulunduğunu belirtir. Kütahya çinilerinin güzelliğinden bahseder. 18. yüzyıla ait bazı belgeler ise Kütahya seramiklerinin yaygınlığına dair fikir verebilir. 1715 tarihli tüccar-gezin Paul Lucas'ın İstanbul'dan Fransa'ya gönderdiği Kütahya seramikleri belgesinde "tabaklarıyla birlikte bir düzine kahve fincanı, bir fincan, iki gülabdan..."dan söz edilir. Bir diğeri de 1753'te Fransa'nın Kırım Elçisi Claude Charles de Peysonnel'in her yıl Kırım'da alınıp satılan Kütahya seramiklerinden söz ettiği belgedir.

Sorular

1. Fincanın yapımında kullanılan malzeme nedir?
2. Fincanların günümüzdeki fincanlardan farkı nedir?
3. Seramik nedir?
4. Çini nedir?
5. Hangi motifleri görüyorsunuz?
6. Hangi renkler ağırlıklı olarak kullanılmış?
7. Kütahya nerede, hiç gittiniz mi?
8. Kütahya Çini ve Seramikleri'nin özellikleri nedir?
9. Hangi zamanda yapılmış çini ve seramikleri göreceğiz?

Cevaplar

1. Kil / çamur
2. Kulpsuz oluşu
3. Kilin fırınlanmış, sertleşmiş halidir
4. Toprağın pişirildikten sonra şekil verilip kap-kacak, tabak, vazo, sürahi vb. eşyalar üretilmesine dayalı bir el sanatıdır. Aynı zamanda fayans, porselen tabak, seramik gibi eşyaların süslenmesinde kullanılan bir yüzü sırlı, renkli dekor ve motiflerle işlenmiş kaplama malzemesine, bu malzemeye işlenmiş eşyalardır.
5. Çiçek vb.
6. Siyah, mavi, sarı, yeşil, kırmızı
7. Ege bölgesinde
8. Kütahya'da zengin kil yatakları varmış. O zamanlar halkın günlük ihtiyaçlarına göre üretim yapılmış. En önemli seramik üretim merkezidir.
9. 17., 18. ve 19. Yüzyıl

Gulabdan
18. yuzyilin ilk yarisi

Bilezikle govdeye baglanan ince uzun boyunlu, armudi govdeli, halka dipli. Boynun kesik olan ust yarisi ve top bicimindeki akitacak kismi gumustur. Beyaz hamurlu, beyaz astarli, seffaf sirlı. Sır altında bezemeler sarı, yesil, kobalt mavisi ve toprak kirmizisi renklerde olup konturları siyahtır. Govde sıvama olarak stilize lale ve karanfile benzeyen cicekli dallarla, boyun ise dikey cizgilerden olusan kusakla bezelidir.

Sorular

1. Bu obje hangi meyveye benziyor?
2. Adını bilen var mı? Sizce ne olabilir?
3. Bu objenin ne işe yaradığını tahmin edin.
4. Gulabdanın kahveyle olan bağı ne olabilir?

Cevaplar

1. Armudi formda
2. Gulabdan
3. Eskiden kolonya olmadığı için gelen misafirlere elleri güzel koksun ve yumuşak olsun diye gul suyu ikram ederlermiş. Gul suyunu da gulabdana doldururlarmış.
4. Misafirlere kahve ikramından önce "hoşgeldin" sunumudur.

Gumus Fincan Zarfı
19. yuzyıl ikinci yarisi

Yarı küresel govdeli ve pedastal ayaklıdır. Govdede ince kazımayla meydana getirilmiş cicek, gul, yaprak ve goncalı dallardan olusan bitkisel süsleme görülür. Ağız kenarında ise iki paralel yiv yer almaktadır. Govde üzerinde II. Abdülhamid'in tuğrası ve 900 ayar damgası vardır. Tuğranın yanında ve kaidede birer sahh (gerçek, eksiksiz) damgası bulunur.

Sorular

1. Malzemesi ne olabilir?
2. İsmi ne olabilir?
3. Ne için kullanılıyor?

Cevaplar

1. Gumus veya altın
2. Zarf
3. İnsanlar elleri sıcaktan yanmasın diye kulpsuz fincanları tutabilmek için kullanıyorlardı.